

საერთაშორისო შრომითი მიგრაცია თანამედროვე საქართველოში

გიორგი ფანოზიშვილი
სტუ დოქტორანტი

თანამედროვე საქართველოსთვის, მიუხედავად ეკონომიკური წინსვლისა, შრომით-მიგრაციული პროცესები განსაკუთრებული აქტუალობით გამოირჩევა, რაც ძირითადად განპირობებულია იმით, რომ შრომით მიგრანტთა რაოდენობა თითქმის საქართველოს მოსახლეობის ერთ მეოთხედს შეადგენს და ყურადსაღებია ისიც რომ საქართველოსთვის შრომითი მიგრაცია მხოლოდ ცალმხრივ ხასიათს ატარებს და საზღვარგარეთ დასაქმებული ქართველი მიგრანტების უკან დაბრუნების პოტენციალი ძალზედ დაბალია.

მთლიანად მსოფლიო, ეკონომიკური თვალსაზრისით მოგებული რჩება, რადგან მიგრაციის თავისუფლება ადამიანებს საშუალებას აძლევს, გადავიდნენ იმ ქვეყანაში, სადაც მეტ წვლილს შეიტანენ მსოფლიო წარმოებაში. როცა შრომის ბაზრები პოლიტიკურ-ეკონომიკური კრიზისის პირობებში ხელისუფლების მიერ ვერ რეგულირდება, მოქმედებას იწყებს მასობრივი პროცესი - შრომითი მიგრაცია.

ზემოაღნიშნულ საკითხს აქტუალობას მატებს კიდევ მრავალი ფაქტორი, რომელთაგანაც გამოსარჩევია ცალმხრივი ხასიათის შრომითი მიგრაციით გამოწვეული საქართველოს ეკონომიკისთვის მთლიანი შიდა პროდუქტის მნიშვნელოვანი დანაკარგი.

მეტად მნიშვნელოვანი და ამავედროულად საკმაოდ რთული ამოცანაა შრომითი მიგრაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეების შეფასება. რატომღაც მის დადებით ეკონომიკურ როლზე აქცენტი ნაკლებადაა გამახვილებული, უარყოფითზე კი (გადასახადების შემცირების მიზნით შემოსავლების დამალვა, კრიმინალური ვითარების გამწვავება, არალეგალურ დასაქმებასთან დაკავშირებული გაუთვალისწინებელი სიძნელეები და სხვა) ბევრს წერენ და საუბრობენ. ჩვენი კვლევის ერთ-ერთ ამოცანას სამუშაო ძალის მიგრაციის დადებითი გავლენის გამოკვეთა წარმოადგენს მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე.

როცა შრომითი მიგრანტი თავის ქვეყანას ტოვებს, უდიდეს რისკს ეწევა, მაგრამ გამართლების შემთხვევაში მოგებული რჩება არა მარტო

ის და მისი ოჯახი, არამედ სახელმწიფო და მსოფლიო საზოგადოებაც. სამუშაო ძალის ექსპორტის შედეგად სახელმწიფოები მნიშვნელოვან შემოსავალს ვალუტის სახით იღებენ - ემიგრანტთა გზავნილების ფორმით.

ქვეყნის ეკონომიკაზე გზავნილების გავლენა შეიძლება შემდეგნაირად დაავჯგუფოთ: შემოსავლების მიღება, წარმოების ხელშეწყობა, შესაძლო ინფლაცია, რისკების ზრდა; მას ცვლილებები შეაქვს სოციალურ-დემოგრაფიულ სტრუქტურაში, შრომის ბაზარსა და სოფლის მეურნეობაში, არის პოტენციური განვითარების წყარო და ა.შ.

სამუშაო ძალის ექსპორტისაგან სახელმწიფო შემოსავლებს წარმოადგენს:

1. საშუამავლო და ტურისტული ფირმების შემოსავლებიდან გადასახადები; 2. გადასახადები მიგრანტთა უშუალო გზავნილებზე; 3. მიგრანტების მიერ სამშობლოში განხორციელებული ინვესტირება (სამშობლოში ჩამოტანილი წარმოების საშუალებები, მიწისა და უძრავი ქონების, ფასიანი ქაღალდების შეძენა); 4. გარდა ამისა, მიგრანტებს სამშობლოში დაბრუნებისას თან მოაქვთ დაახლოებით იმავე ოდენობის დანაზოგები, რომელიც მათ მიერაა განხორციელებული გზავნილებათა სახით. შესაბამისად, სამუშაო ძალის ექსპორტიორი ქვეყნის ეროვნული შემოსავალი (იგულისხმება გზავნილებათა თანხა) ორმაგდება.

ფულადი გზავნილები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს დონორი ქვეყნის განვითარებაზე. გზავნილები იხარჯება როგორც ბავშვების განათლებისთვის, მაღალხარისხოვანი და საფუძვლიანი მკურნალობისთვის, ასევე უძრავი ქონებისა და პროდუქციის შესაძენად. აქედან გამომდინარე მიგრანტის ოჯახის მიერ სამომხმარებლო ბაზარზე პროდუქციის შეძენით, იზრდება აღნიშნულის ადგილობრივი წარმოება, ჩნდება სამუშაო ადგილები. მაგრამ ყურადსაღებია, რომ გაზრდილი მოხმარების ნეგატიური მხარეა ინფლაციის შესაძლო ზრდა.

შრომითი მიგრაციის უმნიშვნელოვანეს ნეგატიურ მოვლენად შეგვიძლია განვიხილოთ ქვეყნიდან ინტელექტის გადინების პროცესი. 90-იანი წლებიდან მოყოლებული საქართველოდან დაიწყო მაღალკვალიფიციური კადრების გადინება საზღვარგარეთ (ძირითადად რუსეთში და თურქეთში და ცოტა მოგვიანებით აშშ-სა და ევროპაში) რომელთათვისაც მშობლიურ ქვეყანაში სამუშაო გელარ მოიძებნა, ხოლო მიმღები ქვეყნისთვის მათი კვალიფიკაცია მიმზიდველი აღმოჩნდა. ზემოაღნიშნული ინტელექ-

ტის გადინების კვალი დღემდე შესამჩნევია ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობისთვის. განათლებისა და კვალიფიკაციის მაღალი დონით განსაკუთრებით აშშ-სკენ მიმართული მიგრაციული ნაკადი გამოირჩევა.

დადებით მხარეებს შორის აღსანიშნავია ვაჭრობა-ბიზნესით დასაქმებული ემიგრანტების მომრავლება საქართველოში. საქართველოში მიგრაციის ამ ფორმასთან მიმართებაში არანაირი კვლევა არ ტარდება. საზღვრების გახსნის შემდეგ საქმიანობის ამ სახეს აქტიურად აუწყო ფეხი ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობამ. ბევრმა მათგანმა თურქეთში, რუსეთში, პაკისტანში თუ სხვა ქვეყნებში კომერციული საქმიანობით გაიტანა თავი 90-იანი წლების ძნელბედობის ჟამს და მნიშვნელოვანი კაპიტალიც დააგროვა. შრომითი მიგრაციის ამ ტიპს დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს, ვინაიდან იგი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს გლობალიზაციის საწყის ეტაპზე.

შრომითი მიგრაციის უარყოფითი ზეგავლენის შესამცირებლად ძალზედ მნიშვნელოვანია მისი შესწავლისა და სწორად აღრიცხვის ხარვეზების აღმოფხვრა. დღეისათვის საქართველოში შრომითი მიგრაციის აღრიცხვა ძირითადად სასაზღვრო სტატისტიკაზე დაყრდნობით ხორციელდება. სასაზღვრო სტატისტიკა მოიცავს ქვეყნის მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არ მქონე პირთა სასაზღვრო გამშვებ პუნქტებში შესვლა-გასვლის ყველა ფაქტს. მაგრამ ის არ განასხვავებს ერთმანეთისგან შრომით მიგრანტებს, ტურისტებს, სტუდენტებსა თუ სხვა გადაადგილებულ პირთ. ამიტომ იგი შრომითი მიგრაციის შესასწავლად ნაკლებად მიზანშეწონილია და მოსაძებნია სხვა ალტერნატიული გზა უფრო ზუსტი აღრიცხვისათვის.

ამრიგად, შრომით მიგრაციას აქვს როგორც ნეგატიური ასევე პოზიტიური ზეგავლენა მიმღები და დონორი ქვეყნებისათვის, თვით მიგრანტებისა და მათი ოჯახებისთვის. მთლიანობაში კი, იგი დადებითი მოვლენაა.

სულ უფრო იზრდება კულტურულ-საგანმანათლებლო და სტუდენტთა გაცვლითი პროგრამებით სარგებლობა, რაც საჭიროების შემთხვევაში სახელმწიფოს მეტად აძლევს ემიგრირებულის ყურადღების არეალში ყოლის შესაძლებლობას. გამოვლინდა ისიც, რომ გარკვეული ვადით სამუშაო ძალის ორგანიზებულად გაყვანის შემთხვევაში ჩვენი მოქალაქეების უკან დაბრუნების მაჩვენებელიც ბევრად უფრო მაღალია (93%). აქ კიდევ ერთხელ იკვეთება ემიგრირების ორგანიზების ფორმების სა-

ხელმწიფოს მხრიდან ლეგალიზების უპირატესობა და აუცილებლობა.

აქედან გამომდინარე, აუცილებელია ემიგრირების ორგანიზებაზე სახელმწიფო კონტროლი. სახელმწიფომ უნდა შეძლოს საშუაშალო ფირმების დაინტერესება დარეგისტრირებაში, ხელი შეუწყოს სააგენტოების საქმიანობის ლეგალიზაციას, უზრუნველყოს შრომითი მიგრაციის სფეროში ორმხრივი სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულებების გაფორმება.

შრომითი ემიგრაციის რეგულირების ერთ-ერთი ამოცანა უნდა გახდეს საზღვარგარეთ ჩვენი თანამემამულეების თავისი პროფესიისა და კვალიფიკაციის შესაბამისად დასაქმებისა და საკუთარი შრომითი უნარის რეალიზაცია-განახლების ხელშეწყობა.

ევროპის დასაქმების სტრატეგიის (ლისაბონის სტრატეგიის ერთ-ერთი ძირითადი პუნქტი) უპრობლემოდ განხორციელებისათვის აუცილებელია ევროპის შრომის ბაზარზე მუდმივი დაკვირვება და შეფასება. ყოველივე ზემოაღნიშნულისათვის აუცილებელია ანალიტიკური მხარდაჭერა, რომელიც ძირითადად ყოველწლიურ ობიექტურ დასკვნაში სახელწოდებით “დასაქმება ევროპაში” გამოიხატება. ეს დასკვნა თავისმხრივ მოიცავს უამრავ ანალიზსა და სტატისტიკურ მონაცემებს ევროპის დასაქმების სტრატეგიასთან დაკავშირებით, აგრეთვე დასკვნებს მრავალი სხვა თემების შესახებ რომლებიც მეტად საინტერესოა ევროპის მოსახლეობისათვის.

ზემოაღნიშნული დასკვნის – “დასაქმება ევროპაში” და აგრეთვე სხვა მრავალი კვლევისა თუ ანალიზის ობიექტური შედეგები უდაოდ მნიშვნელოვანია და შეიძლება ითქვას საფუძველია წარმატებული ევროპული პოლიტიკური ღონისძიებებისთვის. ისინი აგრეთვე ემსახურებიან სხვა მრავალი სამომავლო პროექტისა თუ სტრატეგიის წარმატებულ განხორციელებას.

საქართველოს მოსახლეობის შრომითი მიგრაციის მართვის პრობლემებზე მსჯელობისას უპირველეს ამოცანად აღნიშნული კონტინგენტის შემადგენლობის აღრიცხვა და შესწავლა უნდა დაისახოს. კვლევისას გამოვლინდა, სასაზღვრო სტატისტიკა და ადმინისტრაციული წყაროები ყოველთვის ვერ იძლევა საჭირო ინფორმაციას შრომით მიგრანტთა ზუსტ რაოდენობასა და მიგრაციის ხანგრძლივობაზე. ამ მხრივ შედარებით მეტი ინფორმაციის მოცემა შეუძლია ადმინისტრაციული წყაროს ერთ-ერთ სახეს - სამუშაო ძალის ექსპორტ-იმპორტის ნებართვების სისტემას, რაც ჩვენს ქვეყანაში ფაქტობრივად არ არსებობს. მისასალ-

ბიზნესი, მენეჯმენტი, მარკეტინგი

მებელი იქნებოდა ასეთი ფუნქციის მატარებელი ახალი სამსახურის ჩამოყალიბება, რომელიც პირდაპირ დაექვემდებარება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს, უშუალო კონტაქტში იქნება საზღვარგარეთ არსებულ ანალოგიურ სამსახურებთან და ამით სრულ აღრიცხვიანობას მოახდენს სამუშაო ძალის იმპორტ-ექსპორტის სფეროში.

ჩვენი აზრით, უმნიშვნელოვანესი წინსვლა იქნებოდა საქართველოს მოქალაქე ემიგრანტთა ინტერნეტ-პორტალის შექმნა, სადაც მოხდება მათი რეგისტრაცია, დაფიქსირდება თუ რა სახის გამოცდილება თუ განათლება მიიღეს მათ ემიგრაციის პერიოდში და რა მოთხოვნები გააჩნიათ სამშობლოში დაბრუნებისთვის. ამგვარი მონაცემთა ბაზის განხილვა უნდა მოხდეს შესაბამისად დასაქმების სამსახურის მიერ და შესთავაზოს შესაბამის ემიგრანტს სამუშაო ადგილი მშობლიურ ქვეყანაში. ამით მივიღებთ რეალობასთან მაქსიმალურად მიახლოებულ მონაცემებს საქართველოს მოქალაქე ემიგრანტებისა და მათ სამომავლო გეგმებზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად აუცილებელია მიგრანტთა ფულადი გზავნილების გაზომვა. ოფიციალური მონაცემების ძირითად წყაროს მიგრანტთა გადარიცხვების შესახებ წარმოადგენს ყოველწლიური საგადასახადო ბალანსი, რომელიც ფულადი ნაკადების მართვისა და კონტროლის მეთოდოლოგიური საფუძველია, მაგრამ, თავის მხრივ, იგი არაა დამაკმაყოფილებელია და რეალურ სიდიდიდან საკმაოდ დაცილებული. მიგრანტთა უმეტესობა თანხებს მშობლიურ ქვეყანაში ნაცნობების მეშვეობით (ხელზე) აგზავნის, რომლებიც საქართველოში მოემგზავრებიან. ამ კონკრეტული საკითხის მოსაგვარებლად მისასალმებელი იქნებოდა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ახალი ფულადი გზავნილის სახეობის შემუშავება, რომელიც უფრო ხელმისაწვდომი იქნება ემიგრანტთათვის, ქართული მხარის მიერ გზავნილზე მინიმალური საკომისიოს დაწესების ხარჯზე.

ჩვენი კარაუდით ემიგრანტთა ნაკადი კიდევ უფრო გაიზრდება ევროკავშირისა და საქართველოს შორის სავიზო რეჟიმის გამარტივების შემდეგ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ჯოლია გ. საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები, თბ., 2008.
2. мировая экономика и международные отношения, 2010. №8
3. გაჩეჩილაძე რ. მოსახლეობის მიგრაცია საქართველოში და მისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები. გაერო. თბ., 1997. 62გვ.
4. <http://ka.wikipedia.org/wiki>
5. <http://www.statistics.ge>
6. მიგრაციის სტატისტიკა. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. თბილისი, 2005, 2006, 2007, 2008 წლის გამოცემები
7. საქართველოს შინამეურნეობები, 2003-2004. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი. ეკონომიკურ-სტატისტიკური კრებული. თბილისი, 2005. 116გვ.
8. არალეგალური მიგრაცია და მიგრანტთა უკანონო გადაყვანა. მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მომზადებული ანგარიში. თბ., 2008.
9. შრომითი მიგრაცია საქართველოდან. IOM. 2006. გვ.39.
10. საქართველოს ეროვნული ბანკი. მონეტარული და საბანკო სტატისტიკის ბიულეტენი. თბილისი 2009, № 9(65).
11. ჭელიძე ნ. შრომით ემიგრანტთა საზღვარგარეთ დასაქმების პირობები და ფულადი გზავნილები. ჟ. «სოციალური ეკონომიკა», №1, 2006. გვ.57-64.
12. www.demoscope.ru